

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการบริหารกองทุนหมู่บ้าน บ้านศรีบุญเรือง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพและเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การศึกษาถึงกลไกในการจัดการบริหารกองทุนหมู่บ้านศรีบุญเรืองโดยครอบคลุมการศึกษาถึงสภาพพื้นที่หรือบริบทของชุมชนของพื้นที่เป้าหมายเพื่อที่จะนำข้อมูลต่างๆมาประกอบการวิเคราะห์พัฒนาการในการจัดการบริหารกองทุนหมู่บ้านศรีบุญเรือง ตำบลไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยและคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาต่างๆในชุมชนที่นอกเหนือไปจากประเด็นเรื่องการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านด้วย ทั้งนี้เพื่อที่จะมุ่งหวังให้ประสบการณ์ในการทำวิจัยนี้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนจะได้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

ได้ทำการวิจัยในพื้นที่บ้านศรีบุญเรืองหมู่ที่ 3 ตำบลไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ได้ทำการวิจัยร่วมกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 15 ท่าน สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกผู้ดูแล กลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านเช่น กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าและชาวบ้านศรีบุญเรืองได้ทำการศึกษาถึงแนวความคิด วิธีการดำเนินงานของคณะกรรมการ สภาพพื้นที่ บริบทของชุมชน เงื่อนไขของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องการวิจัยครั้งนี้ประยุกต์ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเป็นกระบวนการวิจัยที่ต้องการหาคำตอบให้กับคำถามที่ผู้วิจัยอยากรู้ โดยการค้นหาและรวบรวมข้อมูล/ ข้อเท็จจริงอย่างเป็นระเบียบมาอธิบายคำถามนั้นเริ่มจากการสร้างความเข้าใจกับคณะกรรมการ สร้างความคุ้นเคยกับชุมชน การเก็บข้อมูลพื้นฐานด้านทุนของหมู่บ้าน การประชุมคณะกรรมการทุกเดือน เพื่อการวางแผน การดำเนินงานตามแผนการสรุปบทเรียน การทบทวนแผน การบันทึกกระบวนการทุกกิจกรรมจะถูกใช้เป็นบทเรียนในการหาแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพและปรับปรุงการปฏิบัติของกิจกรรมถัดไปซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้ โดยการวิจัยนี้มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ทำการศึกษาคือ กองทุนหมู่บ้านบ้านศรีบุญเรือง ตำบลไชยสถาน อ.สารภี จ.เชียงใหม่ ซึ่งมี จำนวน 235 ครัวเรือน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาแนวความคิด วิธีการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน สภาพพื้นที่ บริบทชุมชนและเงื่อนไขของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

สถานที่ดำเนินการวิจัย

พื้นที่ทำการศึกษาคือ ชุมชนบ้านศรีบุญเรือง ตำบลไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีจำนวน 235 ครัวเรือน

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ประชากรกลุ่มเป้าหมายหมู่บ้านศรีบุญเรือง ได้แก่ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 15 คน สมาชิก กลุ่มองค์กรในหมู่บ้าน ประชากรในหมู่บ้านและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยนี้ประยุกต์ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีผู้ที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ ได้แก่ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 15 คน สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกผู้ กู้ ชาวบ้าน กลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาถึงแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน โดยผู้เข้าร่วม อยู่ในฐานะสังเกตการณ์ และขั้นตอนการวิจัยมีดังนี้

1. การสร้างความเข้าใจกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

โดยการสัมภาษณ์และพูดคุยกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านในช่วงที่มีโอกาสไม่ว่าจะ ช่วงเวลาก่อนประชุมหรือหลังประชุมเสร็จแล้ว

2. สร้างความคุ้นเคยกับชุมชน

โดยการเข้าไปเรียนรู้ในชุมชนไปทำความรู้จักกับประชาชนในหมู่บ้านตลอดระยะเวลาในการทำวิจัยเพื่อศึกษาเรียนรู้พฤติกรรมของคนในชุมชนลักษณะความเป็นอยู่อาชีพของคนในหมู่บ้าน กับภาพเหตุการณ์ที่เราพบเห็นนั้นมาทำการเรียบเรียงและวิเคราะห์ต่อไป

3. การเก็บข้อมูลพื้นฐานด้านทุนของหมู่บ้าน

เริ่มจากการการสร้างความรู้ความคุ้นเคยกับชุมชนต่อจากนั้นทำการพูดคุยกับชาวบ้านตามจากผู้รู้ในชุมชนเรื่องความเป็นมาของหมู่บ้านว่าในหมู่บ้านมีกลุ่มอะไรบ้างพอได้คำตอบก็ทำการไปสอบถามข้อมูลตามกลุ่มต่างๆ ที่มีในหมู่บ้านทุกกลุ่มที่มีเพื่อให้รู้ถึงความเป็นอยู่ความเข้มแข็งของหมู่บ้านแนวความคิดการจัดตั้งกลุ่มเพราะอะไรทำไมจึงตั้งขึ้นแล้วก็นำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาวิเคราะห์ให้เชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. การประชุมร่วมกับคณะกรรมการทุกเดือน

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านศรีบุญเรืองกำหนดให้มีการประชุมทุกวันศุกร์แรกของเดือนผู้วิจัยก็ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อสังเกตการณ์ในขั้นตอนการทำงานของของคณะกรรมการ วิธีปฏิบัติเพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการเข้าร่วมประชุม มารวบรวมจัดหมวดหมู่และนำมาวิเคราะห์จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในระหว่างการประชุม เสร็จแล้วได้ทำการติดตามสมาชิกผู้รู้เพื่อสอบถามถึงปัญหาความจำเป็นของการกู้เงิน การทำงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล

1. ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิจัย จำแนกเป็น 2 ประเภทคือ

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์บุคคลและกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง และได้มีการใช้กล้องถ่ายรูปบันทึกภาพ เพื่อช่วยในการเก็บรวบรวมเก็บข้อมูล ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลไว้แล้วโดยกลุ่มบุคคล และสถาบันต่างๆ เช่น เอกสาร รายงานการวิจัย บทความ วารสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ หนังสือ ตลอดจนข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. วิธีการเก็บข้อมูล (Data Collection)

2.1 การสัมภาษณ์ (Interview) คือ การสนทนาซักถามอย่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะช่วยอธิบายสิ่งที่ผู้วิจัยพบเห็นหรือสังเกตได้แต่ยังไม่เข้าใจให้ดียิ่งขึ้น

การสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 แบบคือ

1. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างหรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Structured Interview or Formal Interview) ใช้ในการเก็บข้อมูลรายละเอียดต่างๆ ในงานวิจัย

2. การสัมภาษณ์แบบไม่โครงสร้าง (Informal Interview) ใช้ในการเข้าไปในชุมชนระยะแรก เป็นการเข้าไปแน่นำตัวทั้งนี้สังเกตเห็นว่าผู้ให้ข้อมูลมีความพอใจ ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการพูดคุยการสัมภาษณ์แบบไม่โครงสร้างนี้มีประโยชน์ต่อการตั้งประเด็นในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป

2.2 การสังเกต (Observation) คือ เป็นการเฝ้าดูสิ่งที่เกิดขึ้นหรือปรากฏขึ้นอย่างเอาใจใส่ และกำหนดไว้อย่างมีระเบียบวิธีเพื่อวิเคราะห์หรือหาความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกิดขึ้นกับสิ่งอื่น โดยกระบวนการสังเกตมักใช้ร่วมกับการสัมภาษณ์เพราะขณะสัมภาษณ์ต้องสังเกตถึงพฤติกรรมบางอย่างไปพร้อมกัน

การสังเกตแบ่งได้เป็น 2 แบบคือ

1. การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (participant observation) เป็นการสังเกตการณ์ในขณะที่ได้ดำเนินกิจกรรม การวิจัยทางการสัมภาษณ์ การประชุมย่อย การประชุมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน การสัมมนา และทำการจดบันทึกกระบวนการ

2. การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) เป็นการสังเกตการณ์ที่ผู้วิจัยไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการวิจัยแต่เข้าร่วมในกิจกรรมการวิจัยในฐานะผู้สังเกตการณ์เท่านั้นเพื่อเป็นการศึกษาถึงบรรยากาศในการแลกเปลี่ยนพูดคุยของกลุ่มคน โดยเฉพาะประเด็นการมีส่วนร่วมของบุคคลและกลุ่มบุคคลต่อการแสดงความคิดเห็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การตัดสินใจ การดำเนินการ

2.3 การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ซึ่งมีองค์ประกอบของคณะกรรมการสมาชิก กองทุนหมู่บ้านมีจำนวนที่ไม่จำกัดขึ้นอยู่กับโอกาส และเวลาที่ทำให้กลุ่มคนมาพบเจอกันหรือมาทำงานร่วมกัน ตั้งแต่ 2 คนจนถึง 15 คน ส่วนใหญ่จะเน้นเวทีที่ไม่มีรูปแบบไม่เป็นทางการไม่มีการนัดหมายแต่จะสอดแทรกอยู่ในวัฒนธรรมและวิถีของชุมชนและการสืบทอดประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ของท้องถิ่นเป็นหลัก ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสนิทสนมความเป็นกันเองมากที่สุดซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากขึ้นและอาจมีเวทีประชุมย่อยที่เป็นทางการบ้าง 1-2 ครั้ง เพื่อตรวจสอบข้อมูลหรือข้อเท็จจริงบางอย่างและเพื่อเปรียบเทียบข้อมูล กลุ่มบุคคลที่พูดคุยกันทั้งคณะกรรมการ สมาชิก กองทุนหมู่บ้านชาวบ้านทั่วไป ทั้งนี้เพื่อหาแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพและเงื่อนไขของคณะกรรมการ ในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน

ทักษะที่สำคัญในการประชุมกลุ่มย่อยนั้นนอกจากอยู่ที่ความเป็นกันเองและการสนิทสนมแล้วยังขึ้นอยู่กับประเด็นศึกษาและความต่อเนื่องซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเริ่มตั้งคำถามจากการไต่ถามสารทุกข์สุกดิบ ความสะดวกสบายในปัจจุบันของกลุ่มผู้ร่วมประชุมก่อนพร้อมทั้งการแนะนำตัวซึ่งกันและกันการถามถึงสถานการณ์ต่าง ๆ ภายในชุมชนทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองผู้ร่วมประชุมมีส่วนเกี่ยวข้องกับในชุมชนแล้วจึงเชื่อมโยงสู่ประเด็นที่จะศึกษาและต้องการคำตอบและที่สำคัญพูดคุยให้เป็นธรรมชาติ มากที่สุด

การแลกเปลี่ยนความเห็นในระดับบุคคลเป็นกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการดำเนินการอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาทุกสถานที่ที่มีโอกาสหรือขาดโอกาสก็ตามซึ่งอาจจำเป็นต้องสร้างโอกาสให้กับตัวเองมากขึ้น โดยมีเทคนิคหรือทักษะที่สำคัญคล้ายกับการประชุมกลุ่มย่อยเป็นพื้นฐานเพื่อประกอบการประเมินสถานการณ์ความเป็นจริงปัจจุบันและการประเมินเพื่อสรุปปัจจัยต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการวิจัยผ่านบุคคล เพื่อที่จะชี้ให้เห็นแนวความคิดและวิธีการของการวิจัยและพัฒนาบางอย่างทั้งใน ส่วนที่เป็นข้อแข็งและในส่วนเป็นข้ออ่อนต่อกระบวนการวิจัยซึ่งจะทำให้การมองหาทิศทางในการหาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการบริหารในอนาคตที่ชัดเจน และกว้างขวางขึ้น

การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในระดับบุคคลมีความสำคัญในแง่ของการค้นหาข้อมูลในเชิงลึกที่บุคคลไม่สามารถพูดคุยได้ในกรณีที่ผู้ร่วมประชุมหลายคนหรือมีเวทีใหญ่ที่มีคนเข้าร่วมประชุมจำนวนมากและถ้าหากบุคคลหรือกลุ่มคนมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันหรือความขัดแย้งกันมากกลุ่มแล้วข้อมูลจะไม่ถูกเปิดเผยในระหว่างการประชุม ซึ่งนักวิจัยเองไม่ควรคาดคั้นให้ได้ข้อมูลมาในระหว่างการประชุมนั้น เพราะอาจส่งผลสู่ความขัดแย้งที่ขาดความร่วมมือในอนาคตได้ และที่สำคัญกิจกรรมนี้ยังเป็นการตรวจสอบความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่างกลุ่มคนในชุมชน และกลุ่มคนที่ร่วมกระบวนการวิจัยว่ามีความเหมือนหรือความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มคนในชุมชนและ

กลุ่มคนที่ร่วมกระบวนการวิจัยว่ามีความเหมือนหรือความแตกต่างและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ในอนาคต

การจดบันทึก

สามารถแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน โดยขั้นตอนแรกคือ การจดบันทึกย่อขณะที่กำลังสังเกต หรือทันทีหลังจากการสังเกต ทั้งนี้แล้วแต่เงื่อนไขของการเก็บข้อมูล แล้วนำมาเรียบเรียงเป็นบันทึก ที่มีข้อความขยายมากขึ้น และสมบูรณ์ถูกต้อง ขั้นตอนที่สองคือ การจดบันทึกผลการประชุม ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และข้อมูลที่ได้จากเอกสารต่างๆ

บันทึกภาพ

เพื่อเก็บภาพไว้เป็นหลักฐานและแสดงให้เห็นถึงความสมบูรณ์ของกิจกรรมในขณะนั้น

การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปข้อค้นพบเพื่อตอบคำถามการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

คำถามวิจัยหลัก : เพื่ออธิบายแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านที่มีประสิทธิภาพของบ้านศรีบุญเรือง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ นั้นเป็นอย่างไรและพัฒนาอย่างไร

โดยข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ทั้งหมด ทั้งข้อมูลมือสองและจากการบันทึกกระบวนการ การสรุปผลการดำเนินกิจกรรมแต่ในละครึ่ง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมกองทุนหมู่บ้าน การสัมภาษณ์ หลังจากที่ทำนทำการตรวจสอบแล้ว จะถูกนำมาจัดหมวดหมู่เพื่อให้สามารถตอบคำถามวิจัยและอธิบายวัตถุประสงค์ได้ ตลอดจนเพื่อเปรียบเทียบเชื่อมโยงกับแนวความคิดทฤษฎีและงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง